

Quant les campanes parlaven

Al nostre bon amic En Josep M.ª Moreno i Royo, com a homenatge per la distinció rebuda del Centre de Cultura Valenciana i per l'entusiasme i fervor que té sempre per a totes les coses de nostre poble.

Qui eren i com cridaven les campanes?, vos heu direm de seguit.

Quant naixqueren no hem pogut averiguar-ho, si bé no hem treballat gran cosa, ara bé, quí son i com els diuen, aixó si.

La més gran de totes es coneguda per la "GROSSA" encara qu'el seu nom es Sant Joan Batiste; el cognòm podriem dir, çó es, la nota musical el DO; el diámetro de la boca uns cent quinze centimetres. La veu d'aquesta campana era d'una sonoritat majestuosa però un dimecres sant, allá per l'any 1930, en el volteig de migdia, la veu era la mateixa de sempre, no aixis, al vespre, qu'al tocar per a les confessions, fon altra veu que n'os coneixia, La campana estava trencada; mai més tindria aquella veu tan coneguda, tan sonora i majestuosa i també tan volguda.

En el segon trimestre del any 1931 fon de nou reincorporada al seu llòc, fundida novament.

Per ordre de grandaria li seguix la "MITJANA" inscripta amb el nom de "Santas Justa y Rufina.—Manises 1940" i a ma dreta l'escut imperial d'Espanya; pertany a la nota musical RE i té un diámetro d'uns cent centimetres de boca.

La "d'Albat" té l'inscripció següent: "Sancte Antoni Ora pro nobis" i l'imatge en bust de Sant Antoni de Padua amb el ninyet jesuset. Manises Anno 1853. Fundición de Campanas Roses Hnos. Silla-Valencia"; la seua nota es la MI i el diámetro de la boca es d'uns vuitanta centimetres.

El "TRIPLET" es la quarta del joc del nostre campanar i l'inscripció visible es: "S. Vicentius F", fundición de campanas Roses Hnos. Silla-Valencia-España". Avans era "Santa Bárbara"

peró no ritmant la seua nota amb les altres fon cambiada. Aquesta correspon a la nota FA?, amb l'interrogant, ara bé, el diámetro de la boca es d'uns setanta centimetres.

Per d'alt de totes i la més xicoteta está la del "Santísimo Sacramento" coneguda per el cognòm "d'Alçar a Déu".

Com es comunicaven amb el poble?, puix aixis, mitjantçant els tocs.

1. *TOC D'ALBA, MIGDIA I AVE-MARIA* (pel vespre).

Tres campanades seguides amb la "Grossa".

2. *TOC D'ANIMES.*

Cada dia després del toc del Ave-Maria, el d'animes era també obligat, dues campanades amb la "Grossa" i per últim dues seguides.

3. *TOC A MISSA REÇADA* (dies de treball).

Toc de passada amb la "Mitjana" com de dos a tres minuts de duració. Al darrer de cada toc i un poquet espaiat, una, dues o tres campanades per a marcar el primer, segon o tercer toc. A l'últim se l'hi acompanyava un xicotet mig-vol de la campaneta de "alçar a Déu".

La missa darrera qu'era cellebrada pel senyor rector, tot lo mateix que les altres però amb la "Grossa".

4. *TOC A MISSA MAJOR I CANTADA.*

Passada amb la "Mitjana" de més fort a menys, al temps que de més espaiat a menys també, fins arribar a un dúo amb la "Grossa" i repicant amb la "Mitjana" fins quedar sols la

“Grossa” que acaba el toc de passada. El toc acaba amb una campanada el primer, dues el segon i tres el tercer, aquest amb el mig-volteig de la de “alçar a Déu”.

En les solemnitats es voltejava amb les quatre campanes escomençant pel “Típlet” i acabant per la “Grossa”; eren dies de gran festa.

5. TOC D'ALÇAR A DÉU.

Passada amb la campaneta a mig-volteig des de qu'el acòlit donava la senyal fins qu'el celebrant feia la genuflexió, allavors es tocava una campanada amb la “Grossa”, repetint-ho dues vegades més. Altra vegada passada amb la campaneta fins que tornaven les tres campanades amb la “Grossa” qu'es augmentava en un altra campanada per a senyalar la fi.

Encara es recorda, els dies de treball i diumenges quant havia “mercat” en mig de tot aquell soroll, veus, discusions, griteries i... tant prompte com sonava des d'alt el campanar la campaneta d'alçar a Déu, que quedava tota la plaça callada. Les mosques amb llurs ales batejaven l'aire però, no es sentien, o sí qu'es sentien?

I també per tota la plaça i tot el poble, alló de “Bon dia nos done Déu”.

6. TOC A SERMÓ.

Passada alternada en la “Grossa” com se guix: una campanada, silenci i de seguit dues campanades juntes; vuit o deu vegades. Quant el sermó era mentres la missa, allavors aquesta passada era tocada després de cada toc corresponent.

7. TOC A VIATIC.

Al eixir del temple el Nostre Senyor, s'avisava amb tres campanades seguides i distanciades uns cinc o sis segons, en la “Grossa”. Al retorn a l'església de l'Augusta Realessa, se tocaven vuit campanades si era dona la peroliada i nou si havia segut home.

8. TOC D'ALBAT.

Els tocs eren en la campana “Mitjana” repicant com per a missa major i seguit una passada alterna en la “d'Albat”.

Per al entéro o missa d'òbit el volteig de campanes era amb el “Típlet” al vol seguit i al ensemps es donaven “drancs” continus amb les altres tres campanes.

9. TOC A MORT.

Per als tocs escomençaven en els “drancs” corresponents, es a dir, dos o tres si era dona o home i seguia una passada de la “d'Albat”, “Mitjana” i “Grossa”, primerament espaiats com de dos o tres segons, per anar reduint poc a poc els espais fins arribar als “drancs” últims. Des-

prés passada de la “Grossa” per un minut i distanciat un poquet, una, dues o tres campanades segons que fora el primer, segon o tercer toc. Al últim se l'hi augmentava al toc el mig-volteig de la “d'alçar a Déu”.

En els entèrros i funerals que s'oficiaven amb campanes es feia en les tres més grans, simultaniament i a mig-vol.

Característic en els tocs de mort era lo que feia distinguir a les persones del òbit.

Per a les dones es tocaven dos “drancs”; tres per als homes; nou si era sacerdot; dotze si regia una parroquia; divuit si tenia la dignitat de canonge; vint i quatre si era bisbe i trenta “drancs” —jo sempre he pensat en els trenta tres— si era el Sant Pare el mort.

10. TOC DE TOT-SANTS.

Direm al qu'encara es recordat com el d'aquell vespre en que visitaven als nostres parents ja desapareguts i que les campanes no paraven de tocar al mig-vol característic de difunts.

La “Grossa” amb el sistema modern d'electrificació.

Tota la tristor de la vida cafa damunt de nosaltres fins que s'acabava el jorn amb la seua nit. Acabava en aquell parsimoniós i allargat tinc-tenc-tonc, mentrestant els campaners demanaven una almoina per les cases del poble.

11. TOC DE JUBILEU.

Es tocava la vespra i dia de la Mare de Déu del Carme —15 i 16 de juliol— tant mateix la vespra i dia de Nostra Dona Mare dels Angels —1 i 2 d'Agost— i es feia voltejant sols la "Grossa" per un espai de tres a cinc minuts. Amdúes vegades o festes era a les dues i a les cinc de la vesprada.

12. TOC DE VESPRES SOLEMNES.

Es tocaven el Diumenge de Resurrecció, quant es troven la Mare i el Fill, a l'eixida del sol —6 ó 7 de la matinada, segóns el temps—.

A Sant Joan Baptiste, per el vespre i en "Nochebuena", de les deu i mitja a onze i mitja de la nit.

Casi no se diferenciaven unes d'altres, per ço, sols assenyalem una; escomençaven així:

De avantmà es possava la campana "d'Albat" boca-adalt i allavors es repicava en el "Tiptet", contestant-li la "Mitjana" i al ajuntar-se el repic —com en les misses majors—, volteig amb la "d'Albat"; seguix el mateix repic, contestant la "Grossa" i al ajuntar-se el repic, volteig en la "Mitjana"; altra vegada repic —sempre en el "Tiptet"—, contestant aleshores la "Grossa" i volteig de la "d'Albat"; repic i volteig de la "Mitjana" i l'últim repic contestant les dues capanes, "Albat" i "Mitjana", i per fi volteig de la "Grossa", acabant-se aixís les vespres qu'omplien d'esperança a tots.

13. TOC DE DIJOURS I DIVENDRES SANTS.

En la cerimoniosa missa del Dijous Sant, quant al "Glòria" es voltejava no sols les quatre campanes de la torre, sino que també totes aquelles que dintre l'esglèsia encontraven unes mans que les fera sonar.

Allavors, les cordes penjaven per fora del campanar, com dient: "Crist és mort, nosaltres guardem silenci".

Aleshores se tocava per tres vegades les bartjoles per donar avis de la celebració dels oficis religiosos propis del dia. Eren com una matraca o carranc-doble, de fusta. Estaven junt a la campaneta d'alçar a Déu.

14. TOC A FOC.

Se tocaven les tres campanes més grans des de baix, amb les cordes i sens'ordre ni concert, per espai d'uns cinc minuts; per a saber on era el foc, anaves a l'esglèsia a preguntar-ho al sacristà. Es el toc més tremolós de tots, si no en les campanes, si doncs en el còs.

15. TOC DEL COMBREGAR D'IMPEDITS.

Era costum qu'es tocara quant l'últim toc de la primera missa. Escomençava així: volta i mitja del "Tiptet" (tinc, tinc, tinc); passaven uns cinc minuts i seguia la "d'Albat" (tienc, tienc-tienc); uns quatre minuts pel mig i altra vegada el "Tiptet", seguint també la "d'Albat"; ara seguia la "Mitjana" (tenc, tenc-tenc), uns tres minuts, i el "Tiptet" en la seua veu donant les notes per tercera vegada; seguia la "d'Albat" per a seguir amb la "Mitjana" i la "Grossa" (tonc, tonc-tonc), tots aquests tocs o mig-tocs espaiats cada vegada menys, fins ajuntar-se les quatre campanes, qu'allavors se voltejaven totes juntes a tota corda com una de les més grans solemnitats, al ensemps qu'asenyalaven al veinat l'eixida del Combregar.

De tots els tocs i volteigs que des d'el campanar es feien, era el que més a dintre de nosaltres entrava.

Una peculiaritat en els volteigs de campanes era la diferència de les solemnitats. A més solemne, més corda; es a dir, una tirada de corda o dues tirades més.

A totes les passades, les campanes, quant parlaven, sempre deien algo als manisers, però avui, respirant aires de fòra, de més enllà de les nostres terres, fent gala i tot d'un modernisme d'electricitat i de mòdes i sistemes "yés-yés", toquen i toquen i com si parlaren en francés, anglés o rus, perque de cap mena sabem lo que diuen.

VICENTE GALLEGO I ORTS

